

KAMU ÜNİVERSİTELERİNDE BÜTÇE TAHSİSİNE ALTERNATİF BİR ÖNERİ

Ali Serdar AKSOY*

ÖZET

Üniversite bütçelerinin ortalama olarak %55'inin kamu kaynaklarıyla finanse edildiği ülkemizde, bu kaynakların üniversiteler arasında dağıtımında formüle dayanan bir kriter bulunmamaktadır. Yanlış kaynak tahsisine yol açabilecek bu sorunun giderilmesi amacıyla çeşitli ülkelerdeki uygulama modelleri incelenerek bu modeller içerisinde seçilmiş ve bu model 22 Türk üniversitesinin 2010 yılı bütçe rakamlarına uygulanarak sonuçları değerlendirilmiştir. İtalyan modelinde yer alan formülasyon seçilmiş üniversitelerin 2010 yılı bütçelerine uygulandığında 7 üniversitenin mevcut bütçe rakamlarında artma, 14 üniversitenin ise azalma meydana gelmiştir. Toplam sapma oranının ise yüzde 29 olduğu görülmektedir.

Sonuçta üniversite bütçelerine genel bütçeden kaynak tahsislerinin, sorunsuz bir şekilde uygulanmakta olan İtalyan modeli çerçevesinde yapılabilirliği Yükseköğretim Kurulu ve ilgili bakanlıklara önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretimin maliyetleri, yükseköğretimin finansmanı, finansman kriterleri, bütçe ile finansman, İtalyan modeli.

BUDGET ALLOCATION ON PUBLIC UNIVERSITIES: AN ALTERNATIVE PROPOSAL FOR TURKEY

ABSTRACT

In our country, where the average 55 percent of university budgets are financed with public resources. These resources are not based on a formula for the distribution among universities. In order to overcome improper resource allocation, application models were examined in various countries. Italian Model, has been applied for more than 40 years, selected and applied to 22 Turkish universities and the results are evaluated. When the formulation, located in the Italian Model applied to the 2010 budget figures of selected universities, an increase was determined in the current budget figures of 7 universities and a decrease was determined in the current budget figures of 14 universities. Total deviation rate is 29 percent.

As a result, Italian Model suggested to ministries and University Education Council for the allocation of resources from general Budget to university budget.

Keywords: Cost of University education, finance of university education, finance criteria, budget and finance, Italian model.

* Dr., Çukurova Üniversitesi, İ.İ.B.F, İktisat Bölümü, serdaraksoy@hotmail.com

GİRİŞ

Eğitim, ekonomik kalkınma ve verimliliğe olan katkısı yanında insanların yaşam kalitesini yükseltmesi ve iyi birer vatandaş olmasını sağlama açısından da son derece önemlidir. Eğitimin diğer faydaları ise kişi başına geliri, çevre bilincini ve sağlık düzeyini yükseltmesi; suç oranını, yoksulluğu ve eşitsizliği azaltması; demokrasinin gelişimine ve siyasi istikrara katkı sağlamasıdır (Tuna, 2003).

Eğitim, nitelikli işgücünün, yaratıcı düşünce ve ileri tekniklerin gelişmesine katkıda bulunarak sosyal uyum, ekonomik büyümenin sürmesi ve değişim için önemli temelleri de hazırlar (Wykstra, 1971). Eğitim konusu bireysel açıdan önemli olduğu kadar toplumsal açıdan da çok önemlidir. Bu nedenle ülkeler eğitime verdikleri önem verme açısından yarış halindedirler. Ülkelerin eğitime verdikleri önem ise iki kriter göz önüne alınarak ölçülebilir. Birincisi eğitimin içeriği, ikincisi ise eğitime aktarılan kaynak miktarıdır.

Günümüzde ekonomik gelişmenin itici gücü, sürdürülebilir kalkınmanın temel ögesi ülkelerin sahip oldukları beşeri sermaye ve bu sermayeye yapılan yatırımın düzeyidir.

İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde benzeri görülmemiş uluslararası ekonomik genişleme, yükseköğretimi bir lüks olmaktan çıkarmış ve gelişmiş ülke olmanın kritik önceliği haline getirmiştir (Hayden, Levy ve Thompson, 2007, s.12).

Yükseköğretimin finansmanı eğitimin finansmanı kavramı içerisinde değerlendirilmekle birlikte taşıdığı özellikler dolayısıyla ayrı bir araştırma konusu olmaktadır. Bu açıdan öncelikle yükseköğretimin maliyetlerinin incelenmesi gerekecektir. Yükseköğretim maliyetleri genel olarak eğitim maliyetleri kapsamında değerlendirilmektedir. Yarı kamusal mal olarak nitelediğimiz yükseköğretim maliyetlerinin finansmanına kamunun ve toplumun diğer kesimlerinin birlikte katılması beklenmektedir.

Yükseköğretim maliyetleri, eğitim hizmetlerinin üretilmesi amacıyla yapılan kamusal harcamalar ile öğrenci ve aileleri tarafından öğrenim süresince yapılan harcamaları kapsamaktadır. Bu harcamalar, doğrudan ve dolaylı bir şekilde gerçekleşmektedir (Brinkman 2000, s.6).

Günümüzde hala birçok ülkede yükseköğretimin finansmanında ağırlıklı olarak devleti görmekteyiz. Sadece kamu üniversitelerinin değil, aynı zamanda özel üniversitelerin bütçeleri içinde de kamu kaynakları önemli bir yer tutmaktadır. Devletin eğitimin diğer kademelerinde olduğu gibi yükseköğretim hizmetleri konusunda da yatırım ve harcamalar yapması; bu hizmetin sürekli vurguladığımız üzere pozitif dışsal ekonomilere yol açması ve toplumun bu hizmetten yarar sağlaması nedeniyledir (Ergen, 2006, s. 21).

Araştırmanın inceleme konusu Türkiye'deki kamu üniversiteleri için bütçe tahsisi konusunda alternatif bir öneri getirmektir. Bu çerçevede çalışmanın temel amacı İtalya'da yükseköğretimin finansmanında kullanılan modelin, ülkemiz yükseköğretim finansmanında uygulanırsa genel bütçeden üniversitelere aktarılan kaynağın ne şekilde dağılacığının değerlendirilmesidir.

Türkiye'de üniversiteler dünyanın pek çok ülkesinde uygulandığı üzere ağırlıklı olarak kamu kaynaklarından finanse edilmektedir. Bütçeden tahsis edilen ödenekler üniversite gelirlerinin yaklaşık %55'ini oluşturmaktadır. Bütçe finansmanı dışında, üniversitelerin yarattığı kaynaklar ve bazı özel kurum ve kuruluşlar ile vakıf ve derneklerin dolaylı veya dolaysız katkıları yükseköğretimin finansmanında yer almaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada seçilen 22 üniversitenin 2010 yılı gerçekleşen bütçesi İtalyan modeline göre yeniden dağıtılarak toplam bütçedeki sapma, üniversiteler özelinde artış ve azalış değerlendirilmektedir. İtalyan modelinin seçilmesindeki temel neden bu modelin İtalyan kamuoyu ile kamu yönetiminin üzerinde uzlaşısı sağlayarak 40 yıldır başarı ile uygulanıyor olmasıdır. Bu model beş defa revize edilerek bugünkü şeklini almıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın en önemli sınırlılıklarından birisi üniversitelere ilişkin kapsamlı bilgi elde edememek olmuştur. 2010 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi Genel Uygunluk Bildirimi (Sayıştay 2011)' ne göre 22 devlet üniversitesine ait 2010 yılına ilişkin gerçekleşen bütçe rakamlarına ulaşılabilmesi ve bu üniversitelere ilişkin kapsamlı bilgilerin elde edilebilmesi sebebiyle bu üniversiteler araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Bu çalışma, 22 devlet üniversitesinin 2010 yılı gerçekleşen bütçesine İtalyan modelinin uygulanmasıyla sınırlı tutulmuştur.

İtalyan Modelinin Türk Yükseköğretim Finansmanına Uygulanması

24 Aralık 1993'te yürürlüğe giren 538 sayılı kanundan önce ulusal üniversiteler bakanlık tarafından tanımlanmış harcama kategorilerine göre belirlenen yıllık ödenekleri kullanırlardı.1995'ten itibaren finansal müdahalelerin ilk somut uygulaması olan üniversitelerin faaliyetlerinin nicel ve nitel değerlendirmelere göre finansmanı uygulaması başlamıştır.

Yükseköğretim için ayrılan kamu kaynaklarının üniversiteler arasında dağılımında, ülkeler arasında en çok kullanılan kriterler dikkate alınarak basit finansman fonu, *Fund for the ordinary financing*, tarafından yüzdelik oranlarla aşağıdaki öğelerin değerlendirilmesi benimsenmiştir (Ministry of Education,2004,s.7):

1. Kayıtlı öğrenci ağırlığı %30,
2. Eğitim süreçleri sonuçları %30
3. Bilimsel araştırma faaliyetlerinin sonuçları %30
4. Yüksek öğretim destekleri %10

Üniversitelerin özel faaliyetlere her bir başvurusu, ulusal üniversitelerin küresel düzeyde ağırlığını artıran eğitim süreçlerine yaptıkları toplam katkı sonuçları, önceki yıl tahsis edilen kaynak miktarları ile cari yıl ödeneklerinin karşılaştırılmasına ve denge şartlarının sağlanması için müdahale edilmesine olanak sağlar.

Modelin Ayrıntıları ve Ana Denklem

İtalya'da genel bütçeden üniversitelere ayrılan pay aşağıda detayları açıklanan formül üzerinden gerçekleştirilmektedir. İtalyan modelinde genel bütçeden üniversitelere ayrılacak olan pay aşağıdaki formülde görüldüğü gibi dört temel unsur üzerinden hesaplanmaktadır. Buna göre bütçe katsayısının %30'u kayıtlı öğrenci ağırlığından, %30'u eğitim sonuçlarının ağırlığından, %30'u bilimsel araştırma sonuçlarının

ağırlığından ve %10'u yüksek öğretim desteklerinden oluşmaktadır (Ministry of Education,2004,s.7).

Bütçe = Kayıtlı Öğrenci Ağırlığı (%30) + Eğitim Sonuçlarının Ağırlığı (%30)+
Bilimsel Araştırmaların Ağırlığı (%30) + Yüksek Öğretim Destekleri (%10)

- Kayıtlı Öğrenci Ağırlığı

Kayıtlı öğrenci ağırlığı hesaplanırken aşağıdaki açıklamalar doğrultusunda kurumsal süre içerisinde kayıtlı, kurumsal süre üzeri kayıtlı, kısmi kayıtlı ve kısmi kayıtlı süre üstü kısmi kayıtlı öğrenci sayısı toplamı dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda üniversiteler bazında her bir fakülte, meslek yüksekokulu ve yüksekokul için toplam FTE (Full Time Equivalent) hesaplanmıştır (Ministry of Education,2004,s.12).

Kuramsal süre içerisinde kayıtlı (4 yıl) (FT _R)	1
Kuramsal süre üzeri kayıtlı (4 yıl üzeri) (FT _{FC})	1
Kısmi Kayıtlı (Yasal süreyi aşmayan) (PT _R)	Kredi/60
Kısmi Kayıtlı süre üstü kısmi kayıt (PT _{FC})	Kredi/60
Derslere bağlı FTE	(FT _R + PT _R)
Toplam FTE	(FT _R + PT _R + FT _{FC} + PT _{FC})

- Eğitim Süreçlerinin Sonuçları

Eğitim süreçlerinin sonuçlarına ilişkin hesaplamaların gerçekleştirilebilmesi için öncelikle tüm fakülte, yüksekokul ve meslek yüksekokulları niteliklerine göre 4 farklı gruba ayrılmıştır. Bu gruplar A,B,C,D olarak adlandırılmış ve laboratuvar, uygulama alanı ve ekipmanları, öğrenim süresi ve benzeri kıstaslar esas alınarak sınıflandırma yapılmıştır. Buna göre her bir grupta yer alan birimler Tablo 1'de görüldüğü gibidir:

Tablo 1
Fakültelerin Niteliklerine Göre Sınıflandırılması

A Grubu

Tıp Fakültesi
Veteriner Fakültesi
Ziraat Fakültesi
Fen Fakültesi
Dış Hekimliği Fakültesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Orman Fakültesi
Kimya-Metalurji Fakültesi
Gemi İnşaatı Ve Denizcilik Fakültesi

B Grubu

Fen Edebiyat Fakültesi
Teknik Eğitim Fakültesi
Teknoloji Fakültesi
Su Ürünleri Fakültesi
Eczacılık Fakültesi
Mühendislik Mimarlık Fakültesi
Endüstriyel Sanatlar Fakültesi
Mesleki Eğitim Fakültesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Elektrik-Elektronik Fakültesi
İnşaat Fakültesi
Makine Fakültesi
Mimarlık Fakültesi

C Grubu

Eğitim Fakültesi
İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi
Yüksek Okullar
Hukuk Fakültesi
İşletme Fakültesi
İktisat Fakültesi
Edebiyat Fakültesi
İlahiyat Fakültesi
Ticaret Ve Turizm Fakültesi

D Grubu

Güzel Sanatlar Fakültesi
Meslek Yüksek Okulları
Devlet Konservatuvarı
İletişim Fakültesi
İletişim Bilimleri Fakültesi
Sanat Ve Tasarım Fakültesi

Kaynak: Ministry of Education (2004, s.23) University and Research National Committee for the Evaluation of the University System.

A,B,C,D grupları esas alınarak; üniversiteler bazında her bir fakülte, meslek yüksekokulu ve yüksekokul için aşağıda belirtilen formül doğrultusunda eğitim sonuçları hesaplanmıştır.

$$\text{Sonuçlar: } K_A \times [\alpha_2 \times Cfu_A + \beta_2 \times Cfu_B + \gamma_2 \times Cfu_C + \delta_2 \times Cfu_D]$$

“A” grubunun ağırlığı (FTE_{RA}) 4.5 - 5 (α_1) X öğrenci sayısı
“B” grubunun ağırlığı (FTE_{RB}) 2.5 - 3.5 (β_1) X öğrenci sayısı
“C” grubunun ağırlığı (FTE_{RC}) 1.5 - 2.0 (γ_1) X öğrenci sayısı
“D” grubunun ağırlığı (FTE_{RD}) 1 (δ_1) X öğrenci sayısı

(α_1), (β_1), (γ_1) ve (δ_1) ağırlıkları hesaplanırken modelde verilen aralıkların ortalaması alınmıştır.

$$\begin{aligned}(\alpha_1) &= (4.5+5)/2 = 4,75 \\(\beta_1) &= (2.5+3.5)/2 = 3 \\(\gamma_1) &= (1.5+2.0)/2 = 1,75 \\(\delta_1) &= 1\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}(\alpha_1) \times \text{öğrenci sayısı} &= \alpha_2, \\(\beta_1) \times \text{öğrenci sayısı} &= \beta_2, \\(\gamma_1) \times \text{öğrenci sayısı} &= \gamma_2 \\(\delta_1) \times \text{öğrenci sayısı} &= \delta_2\end{aligned}$$

K_A = Eğitim amaçlarına uygunluk (üniversitenin öğrenci başarı oranı, %50 ve altı 1, %50-75 1.5, %76-100 2) olarak alınmıştır.

K_A , seçilen “ K_A ” değeri

$\alpha_2, \beta_2, \gamma_2, \delta_2$ = A,B,C,D gruplarına verilen ağırlıklar.

$Cfu_A, Cfu_B, Cfu_C, Cfu_D$ = A, B, C, D gruplarına bağlı olarak öğrencilerin elde ettikleri toplam kredi.

- Bilimsel Araştırma Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Bütçe formülünde yer alan bilimsel araştırma sonuçları, öğretim üyesi araştırma potansiyeli çerçevesinde, Tablo 2’ de yer alan akademik personel ve bu personele ilişkin katsayılar dikkate alınarak

$$\text{Potric} = PO \times p_1 + PA \times p_2 + RU \times p_3 + AR_{DR} \times p_4 + AR + p_5 + DR \times p_6 + BPD \times p_7 + TECN \times p_8$$

formülü doğrultusunda hesaplanmıştır (Ministry of Education,2004,s.19).

Tablo 2

Kadrolu Akademik Personel Tanımları, Kısaltma ve Ağırlıkları

Kadrolu Akademik Personel	Kısaltma	Ağırlık
Profesörler	PO	p ₁ = 1.0
Doçentler	PA	p ₂ =1.0
Yardımcı Doçentler	RU	p ₃ =1.0
Araştırma Görevlisi, Uzman ve Okutmanlar	TECN	p ₈ =0.8
Projeye Dayalı Akademik Personel		
Projeye dayalı doktora ve üstü uzman	AR _{DR}	p ₄ =0.8
Projeye dayalı doktora derecesi altı uzman	AR	p ₅ =0.4
Kayıtlı doktora öğrencisi	DR	p ₆ =0.8
Doktora sonrası burslar	BPD	P ₇ =0.8

Kaynak: Ministry of Education (2004, s.19) University and Research National Committee for the Evaluation of the University System.

Tablo 2 incelendiğinde, profesör, doçent ve yardımcı doçent kadrosunda yer alan öğretim üyeleri için belirlenen ağırlığın 1.0 olduğu, Araştırma görevlisi, uzman ve okutmanlar, projeye dayalı akademik personel ve projeye dayalı doktora ve üstü uzman, kayıtlı doktora öğrencisi ve doktora sonrası burslular için ağırlığın 0.8, projeye dayalı doktora derecesi altı uzmanlar için ise ağırlığın 0.4 olarak alındığı görülmektedir.

- Yüksek Öğretim Destekleri

Bütçe formülünde yer alan yükseköğretim destekleri ise uluslararası yayın sayısı dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

İtalyan Modelinin Seçilmiş 22 Türk Devlet Üniversitesinin 2010 Yılı Bütçesine Uygulanması

Ülkemizde yükseköğretim faaliyetinde bulunan tüm devlet üniversiteleri araştırma kapsamına dahil edilmiş ancak istenilen düzeyde bilgi elde etme konusunda yaşanan kısıtlardan dolayı 22 üniversite çalışma kapsamında değerlendirilmeye alınmıştır. İtalyan modeli çerçevesinde yukarıda açıklanan formüller doğrultusunda hesaplamalar yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 3 ve Tablo 4'te yer almaktadır. Tablo 3'de Anadolu Üniversitesi'ni de içeren toplam 22 üniversiteye ilişkin hesaplamalar yer almaktadır. Ancak, ileride de ifade edileceği üzere Anadolu Üniversitesi bünyesinde yer alan Açık Öğretim Fakültesi (AÖF)'nin yapısından dolayı hesaplamaları etkilemektedir. Dolayısıyla Tablo 4'te Anadolu Üniversitesi dikkate alınmadan gerçekleştirilen hesaplamalar yer almaktadır.

Tablo 3 ve Tablo 4'te yer alan terimler aşağıdaki gibidir:

Bütçe: Üniversitelerin 2010 yılında kullandıkları kesinleşmiş bütçeyi,

Puan: Modelde hesaplanan puan

Pay: 21 üniversitenin toplam bütçesi içerisindeki payını,

Kritere Göre: Bütçe tahsisinde İtalyan modeli uygulansa idi üniversiteye tahsis edilecek bütçe rakamını,

Fark: 2010 yılında üniversitelerin kullandıkları bütçe ile kriterlere göre tahsis edilen bütçe rakamları arasındaki farkı ifade etmektedir.

Tablo 3
İtalyan Modelinin Seçilmiş 22 Türk Devlet Üniversitesinin 2010 Yılı Bütçesine Uygulanması

ÜNİVERSİTE ADI	BÜTÇE	PUAN	PAY	KRİTERE GÖRE	FARK
AFYON KOCATEPE ÜNİ.	115.996.909,00	4.854.736,02	0,02	60.402.277,72	55.594.631,28
AKDENİZ ÜNİ.	215.592.109,77	4.994.962,96	0,02	62.146.971,26	153.445.138,51
ANADOLU ÜNİ.	238.327.303,09	178.582.277,02	0,60	2.221.907.895,30	- 1.983.580.592,21
BALIKESİR ÜNİ.	97.033.420,65	3.481.647,12	0,01	43.318.404,01	53.715.016,64
BOĞAZIÇI ÜNİ.	132.485.421,10	2.649.857,24	0,01	32.969.333,87	99.516.087,23
ÇUKUROVA ÜNİ.	226.281.922,76	7.021.350,56	0,02	87.359.140,59	138.922.782,17
DUMLUPINAR ÜNİ.	98.757.598,86	5.344.876,84	0,02	66.500.574,68	32.257.024,18
ERZİNCAN ÜNİ.	61.670.285,00	1.406.305,22	0,00	17.497.148,79	44.173.136,21
OSMANGAZİ ÜNİ	130.193.026,76	3.904.818,52	0,01	48.583.472,25	81.609.554,51
FIRAT ÜNİ	159.654.485,00	5.010.948,38	0,02	62.345.860,71	97.308.624,29
GAZİ ÜNİ.	348.799.469,56	11.074.966,22	0,04	137.793.936,19	211.005.533,37
GAZİANTEP ÜNİ.	131.501.114,27	3.092.001,22	0,01	38.470.457,64	93.030.656,63
HARRAN ÜNİ.	112.298.733,86	2.548.982,70	0,01	31.714.260,12	80.584.473,74
İSTANBUL ÜNİ.	254.024.892,61	14.700.536,38	0,05	182.903.020,35	71.121.872,26
SÜTÇÜ İMAM ÜNİ.	101.218.153,00	3.266.819,55	0,01	40.645.534,71	60.572.618,29
MERSİN ÜNİ.	140.008.239,80	3.320.008,18	0,01	41.307.303,90	98.700.935,90
MUSTAFA KEMAL ÜNİ.	106.341.651,00	3.943.281,80	0,01	49.062.029,62	57.279.621,38
ONDOKUZ MAYIS ÜNİ	181.204.757,99	5.237.498,34	0,02	65.164.579,08	116.040.178,91
PAMUKKALE ÜNİ.	163.002.582,03	5.517.833,64	0,02	68.652.490,80	94.350.091,23
SELÇUK ÜNİ.	325.456.221,87	11.936.528,48	0,04	148.513.432,10	176.942.789,77
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİ.	194.067.300,48	7.605.110,82	0,03	94.622.243,92	99.445.056,56
YILDIZ TEKNİK ÜNİ.	142.661.094,35	6.003.597,12	0,02	74.696.325,21	67.964.769,14
TOPLAM	3.676.576.692,81	295.498.944,32	1,00	3.676.576.692,81	

Modelin devlet üniversitelerine uygulanmasında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi uygulaması nedeniyle puan dağılımı ve toplam içindeki pay oranını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Tablo 3 incelendiğinde İtalyan modeline göre Anadolu Üniversitesi'ne 1.983.580.592,21 TL. eksik bütçe ayrıldığı hesaplanmıştır. Diğer üniversiteler incelendiğinde ise 2010 yılında tahsis edilen bütçeye göre çok daha düşük düzeyde bütçe ayrıldığı ortaya çıkmaktadır. Bunun temel sebebinin Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesine kayıtlı öğrenci sayısının yüksekliği olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle ikinci tabloda Anadolu Üniversitesi modelden çıkarılarak

hesaplama yeniden yapılmıştır. Buna göre yapılan yeni hesaplamalar Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4
İtalyan Modelinin Seçilmiş 21 Türk Devlet Üniversitesinin 2010 Yılı Bütçesine Uygulanması

ÜNİVERSİTE ADI	BÜTÇE	PUAN	PAY	KRİTERE GÖRE	FARK
AFYON KOCATEPE ÜNİ.	115.996.909,00	4.854.736,02	0,04	128.997.997,92	-13.001.088,92
AKDENİZ ÜNİ.	215.592.109,77	4.994.962,96	0,04	132.724.049,02	82.868.060,75
BALIKESİR ÜNİ.	97.033.420,65	3.481.647,12	0,03	92.512.858,80	4.520.561,85
BOĞAZIÇI ÜNİ.	132.485.421,10	2.649.857,24	0,02	70.410.888,83	62.074.532,27
ÇUKUROVA ÜNİ.	226.281.922,76	7.021.350,56	0,06	186.568.365,65	39.713.557,11
DUMLUPINAR ÜNİ.	98.757.598,86	5.344.876,84	0,05	142.021.813,06	-43.264.214,20
ERZİNCAN ÜNİ.	61.670.285,00	1.406.305,22	0,01	37.367.749,16	24.302.535,84
OSMANGAZİ ÜNİ	130.193.026,76	3.904.818,52	0,03	103.757.190,76	26.435.836,00
FIRAT ÜNİ	159.654.485,00	5.010.948,38	0,04	133.148.806,86	26.505.678,14
GAZİ ÜNİ.	348.799.469,56	11.074.966,22	0,09	294.279.331,25	54.520.138,31
GAZİANTEP ÜNİ.	131.501.114,27	3.092.001,22	0,03	82.159.352,29	49.341.761,98
HARRAN ÜNİ.	112.298.733,86	2.548.982,70	0,02	67.730.493,21	44.568.240,65
İSTANBUL ÜNİ.	254.024.892,61	14.700.536,38	0,13	390.616.452,36	-136.591.559,75
SÜTÇÜ İMAM ÜNİ.	101.218.153,00	3.266.819,55	0,03	86.804.551,09	14.413.601,91
MERSİN ÜNİ.	140.008.239,80	3.320.008,18	0,03	88.217.857,06	51.790.382,74
MUSTAFA KEMAL ÜNİ.	106.341.651,00	3.943.281,80	0,03	104.779.220,81	1.562.430,19
ONDOKUZ MAYIS ÜNİ	181.204.757,99	5.237.498,34	0,04	139.168.596,84	42.036.161,15
PAMUKKALE ÜNİ.	163.002.582,03	5.517.833,64	0,05	146.617.548,20	16.385.033,83
SELÇUK ÜNİ.	325.456.221,87	11.936.528,48	0,10	317.172.400,24	8.283.821,63
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİ.	194.067.300,48	7.605.110,82	0,07	202.079.797,06	-8.012.496,58
YILDIZ TEKNİK ÜNİ.	142.661.094,35	6.003.597,12	0,05	159.525.050,50	-16.863.956,15
TOPLAM	3.106.660.370,95	116.916.667,30	1,00	3.106.660.370,95	

Üniversitelerin 2010 yılında gerçekleşen bütçe tahsisleri ile kayıtlı öğrenci sayısı, eğitim sonuçları, bilimsel araştırma sayısı ve yüksek öğretim destekleri kriterlerine göre hesaplanan bütçe rakamlarını karşılaştırdığımızda:

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Dumlupınar Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesine modele göre olması gerekenden eksik miktarda bütçe tahsis edildiği;

Akdeniz Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Erzincan Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Sütçü İmam Üniversitesi,

Mersin Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Selçuk Üniversitesine ise modele göre olması gerekenden fazla miktarda bütçe tahsis edildiği görülmektedir.

Eksik bütçe tahsis edilen üniversiteler içerisinde birinci sırada 136.591.559,75 TL ile İstanbul Üniversitesi gelmektedir. Kriterlere göre fazla tahsisat yapılan üniversite bütçeleri içerisinde ise birinci sırada 82.868.060,75 TL ile Akdeniz Üniversitesi yer almaktadır.

Üniversitelere bütçe tahsisatında İtalyan modeli uygulandığında 2010 yılı rakamlarına göre Tablo 5’de yer alan üniversitelere bütçeden tabloda görülen miktar kadar daha fazla pay ayrılacağı hesaplanmıştır.

Tablo 5
Modele Göre Bütçesinde Artış Olan Üniversiteler

İstanbul Üniversitesi	136.591.559,75 TL
Dumlupınar Üniversitesi	43.264.214,20 TL
Yıldız Teknik Üniversitesi	16.863.956,15 TL
Afyon Kocatepe Üniversitesi	13.001.088,92 TL
Süleyman Demirel Üniversitesi	8.012.496,58 TL

Yine aynı şekilde Tablo 6’da yer alan üniversitelere İtalyan modeline göre tabloda görülen miktar kadar daha az pay ayrılacağı hesaplanmıştır.

Tablo 6
Modele Göre Bütçesinde Azalma Olan Üniversiteler

Akdeniz Üniversitesi	82.868.060,75
Boğaziçi Üniversitesi	62.074.532,27
Gazi Üniversitesi	54.520.138,31
Mersin Üniversitesi	51.790.382,74
Gaziantep Üniversitesi	49.341.761,98
Harran Üniversitesi	44.568.240,65
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	42.036.161,15
Çukurova Üniversitesi	39.713.557,11
Fırat Üniversitesi	26.505.678,14
Osmangazi Üniversitesi	26.435.836,00
Erzincan Üniversitesi	24.302.535,84
Pamukkale Üniversitesi	16.385.033,83
Sütçü İmam Üniversitesi	14.413.601,91
Selçuk Üniversitesi	8.283.821,63
Balıkesir Üniversitesi	4.520.561,85
Mustafa Kemal Üniversitesi	1.562.430,19

21 üniversitenin gerçekleşen 2010 yılı bütçelerine İtalyan modelini uygulayarak yeniden dağıttığımızda toplam sapmanın yaklaşık 0,25 olduğu görülmektedir.

Çalışmada 21 üniversite bütçesine İtalyan modelini uyguladığında mevcut bütçe tahsis rakamında azalma ya da artış görülen üniversitelerin öğrenci sayısı, öğretim üyesi sayısı ya da bilimsel araştırma sayısı kriterleri ile her hangi bir anlamlı ilişkiye rastlanmamaktadır. Yani bütçesinde azalma meydana gelen üniversitenin neden bütçe tahsis rakamının azaldığını öğrenci sayısı, öğretim üyesi sayısı ya da bilimsel araştırma sayısı kriterine göre açıklanamamaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada, ülkemizde yükseköğretimin finansmanı genel bütçeden ayrılan kaynaklar açısından değerlendirilmiş olup İtalyan modeli esas alınarak bütçe tahsisi yeniden gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, seçilen 22 üniversitenin 2010 yılı gerçekleşen bütçesi İtalyan modeline göre yeniden dağıtılarak toplam bütçedeki sapma, üniversiteler özelinde bütçelerdeki artış ve azalış karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir. Ancak modelde birinci hesaplamada Anadolu üniversitesi açık öğretim fakültesi uygulaması nedeniyle katsayı dağılımlarını olumsuz etkilediğinden ikinci hesaplamada bu üniversiteye yer verilmemiştir. Bu çerçevede araştırma kapsamında yer alan 21

Üniversitenin 2010 yılında gerçekleşen bütçe tahsisleri ile İtalyan modeli uygulandığında hesaplanan bütçe rakamları karşılaştırıldığında:

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Dumlupınar Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesine modele göre olması gerekenden eksik miktarda bütçe tahsis edildiği;

Akdeniz Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Erzincan Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Sütçü İmam Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Selçuk Üniversitesine ise modele göre olması gerekenden fazla miktarda bütçe tahsis edildiği görülmektedir.

Modelde değerlendirmeye alınan 21 üniversitenin 2010 yılında gerçekleşen bütçelerine İtalyan modeli uygulandığında toplam sapanın yaklaşık %25 olduğu görülmektedir. Bu sonuç ülkemizde 2010 yılında üniversiteler için genel bütçeden ayrılan payın, İtalyan modeline göre tahsisat gerçekleştirilseydi yaklaşık olarak 1/4 oranında bir farklılık göstereceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Mevcut sistemde, genel bütçeden üniversitelere kaynak aktarımı herhangi bir formüle dayanmamaktadır. Buradaki modelin Yükseköğretim Kurulu ve ilgili bakanlıklarca benimsenerek belirli bir sistematığe oturtulması gerekliliği önerilmektedir. Ayrıca İtalyan modelinin Türkiye'deki kamu üniversitelerine uygulanması sürecinde özel öğrenci statüsündeki yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin yarı zamanlı öğrenci olarak değerlendirilerek formüle dahil edilmesi önerilebilir.

Türkiye'de, GSYİH'dan yükseköğretime ayrılan payın yaklaşık olarak %1 olduğu görülmektedir. OECD ülkeleri incelendiğinde bu oranın ortalama olarak %2.5 olduğu bu ülkelerden çalışmaya model olarak alınan İtalya'da ise %2.4 olduğu görülmektedir. Bu oranın, dokuzuncu kalkınma planında belirlenen ancak onuncu kalkınma planında ulaşılamadığı tespiti yapılan, yükseköğretimde nitelik ve niceliğin artırılması hedeflerine ulaşılması açısından OECD üyesi ülkelerin oranına çıkarılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Brinkman, P. T. (2000). Economic cost of higher education: Focus on cost. *New Directions for Institutional Research*, 106.
- Ergen, Z. (2006). Yükseköğretim karma malının niteliği ve finansmanı üzerine. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 3.
- Hayden, M., Levy J., Thompson, J. (2007). *The Sage Handbook of Research in International Education*. SAGE Publications Ltd
- Ministry of Education, University and Research National Committee for the Evaluation of the University System, Proposals for the construction of a new model for the “theoretical” allocation of FFO to the national Universities January (2004). January.
- Sayıştay (2011). 2010 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi Genel Uygunluk Bildirimi.
- Tuna, Y. (2003). Kalkınma planlarında yükseköğretim. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 160, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/tuna.htm
- Wykstra, R. A, (1971). *Education and the economics of human capital*. New York: Free Pres

